SKI BESKY

Szlakiem kultury i atrakcji powiatu bielskiego

POWIAT BIELSKI

Koordynacja projektu: Dorota Bucka
Tekst: Iwona Baturo
Zdjęcie okładkowe: Porąbczanki, fot. Artur Grabski
Zdjęcia: COS OPO Szczyrk, D. Czernek, Duet z Dronem, A. Grabski, M. Grąbkowska, J. Krawczyk, A. Stusek, D. Szpak, Szczyrk Mountain Resort, N.Wójcik, P. Zontek, J. Zużałek, J. Żaba, Z. Żyburtowicz, Archiwum Starostwa Powiatowego w Bielsku-Białej
Opracowanie redakcyjne: Barbara Gąsiorowska
Korekta: Paweł Sondej, Barbara Sikora
Skład: Krzysztof Hosaja
Mapa: Rafał Bletek
Druk: Wydawnictwo ARKA

Wydawca:
Starostwo Powiatowe w Bielsku-Białej
ul. Piastowska 40, 43-300 Bielsko-Biała
tel.: 33 813 69 00, faks: 33 822 06 72
turystyka@powiat.bielsko.pl
www.powiat.bielsko.pl

POWIAT BIELSKI

Opracowanie wydawnicze:
amistad Sp. z o.o.
pl. Na Groblach 8/2, 31-101 Kraków
tel. 12 422 99 22
e-mail: biuro@amistad.pl
www.amistad.pl

ISBN 978-83-7560-397-2
Kraków 2020

O powiecie

Publikacja przybliża atrakcje powiatu bielskiego, terenu o powierzchni ponad 458 km^2, położonego w południowej części województwa śląskiego, który zamieszkuje niemal 166 tysięcy osób. Ta różnorodna pod względem kulturowym ziemia ma bogatą historię i ciekawą tradycję. Folklor jest tu wciąż żywy, nie brakuje też pięknych zabytków: drewnianych kościółków malowniczo wpisanych w krajobraz, zamków i pałaców – pamiątek po życiu możnych rodów, czy interesujących świadectw przemysłowych tradycji tych obszarów.

Atrakcyjne położenie – wśród gór Beskidów, w pobliżu malowniczych rzek i zbiorników wodnych – sprawia, że tereny te doskonale nadają się do aktywnego spędzania czasu i uprawiania różnych dyscyplin sportowych. Zimą przyjeżdżają tu narciarze i snowboardziści, od wiosny do jesieni – miłośnicy rowerowych rajdów, szybownictwa i paralotniarstwa, a przede wszystkim amatorzy wędrówek z plecakiem bądź kijkami. Na turystów czeka rozbudowana baza noclegowa i gastronomiczna, zwłaszcza w rejonach górskich. Oferta jest zróżnicowana, dostępna na każdą kieszeń i dostosowana do indywidualnych upodobań – od lubianych przez piechurów schronisk górskich, przez kwatery prywatne i gospodarstwa agroturystyczne, po ośrodki wypoczynkowe i hotele.

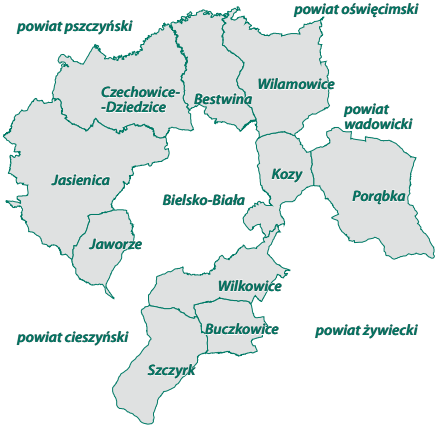

Powiat bielski otacza Bielsko-Białą, stolicę Podbeskidzia. W jego skład wchodzą gminy: Bestwina, Buczkowice, Czechowice-Dziedzice, Jasienica, Jaworze, Kozy, Porąbka, Szczyrk, Wilamowice i Wilkowice. Najbardziej znaną miejscowością powiatu jest **Szczyrk**, który swój rozwój i renomę zawdzięcza narciarzom. Już po II wojnie światowej powstały tu liczne trasy zjazdowe, a miejscowość stała się modnym kurortem.

Beskidzcy górale

Pod koniec XX w. świetność Szczyrku nieco przybladła, dziś jednak, dzięki nowym inwestycjom, miasto odzyskuje swój dawny blask.

Niezwykle ciekawym miejscem na mapie regionu są **Wilamowice**, miasteczko znajdujące się na Pogórzu Śląskim. Jego mieszkańcy są potomkami osadników z Fryzji i Flandrii, którzy osiedlili się na tych terenach w XIII w. Do dziś kultywują oni swoje odrębne tradycje kulturowe i posługują się specyficznym językiem, którym obecnie włada tylko kilkadziesiąt osób. Imprezą, podczas której można poznać niektóre zwyczaje „polskich Flamandów", jak zwie się mieszkańców miasteczka, są Wilamowskie Śmiergusty. Prezentują się wówczas tutejsze zespoły folklorystyczne, można też zobaczyć, jak świętuje się Wielkanoc po wilamowsku.

Wymysoü, czyli Wilamowice

Wyr zaein Wymysöjer oznacza: jesteśmy z Wilamowic.
Güter mügia to dzień dobry (do południa), a *donk śejn* – dziękuję.
W 2009 r. UNESCO uznało język wilamowski za poważnie zagrożony wyginięciem.

Tradycyjne stroje wilamowskie

Sakralna architektura drewniana

Kościół pw. Podwyższenia Krzyża Świętego (Stara Wieś)

Soboty

Drewniane kościoły często obiegają soboty, czyli niskie podcienia. Ten charakterystyczny element, wpływający na malowniczość i przysadzistość budowli, wykształcił się z zadaszeń i miał chronić podmurówkę przed zawilgoceniem. Pod sobotami składowano też kościelne sprzęty. Około XVII w. zaczęły one pełnić dodatkowo rolę prowizorycznego schronienia dla ludzi przybywających do świątyń z odległych miejsc.

To jeden z najstarszych drewnianych kościółków w woj. śląskim, jako datę konsekracji świątyni podaje się rok 1530. Cała budowla jest drewniana, jedynie baniasty hełm wykonano z blachy. Kościół, przykryty dwuspadowym gontowym dachem, z oszalowanymi ścianami, jest niezwykle urokliwy. Prowadzą do niego kamienne schody, a wydatne **soboty** (zob. ramka) mieszczą stacje drogi krzyżowej. O urodzie kościółka najlepiej świadczy to, że wygrał on plebiscyt na najpiękniejszą świątynię okolic Bielska-Białej.

Skromny z zewnątrz, zadziwia bogato zdobionym wnętrzem. Niepowtarzalny różowo-niebiesko-złoty wystrój utrzymany jest w **stylu barokowo-rokokowym**. W ołtarzu głównym znajduje się obraz Matki Boskiej ze św. Katarzyną i św. Barbarą, datowany na początek XVI w. Późnogotyckie są także drewniane portale łączące zakrystię z prezbiterium oraz portal w wejściu do nawy od południa – wszystkie wyprofilowane w kształcie tzw. oślego grzbietu.

Do świątyni przylega cmentarz z zabytkowymi nagrobkami. W bezpośrednim

sąsiedztwie znajdują się również zabytkowa drewniana szkoła przykościelna oraz **Muzeum Sztuki Sakralnej**.

Kościół pw. Podwyższenia Krzyża Świętego
ul. ks. Wojtyłki 3, Stara Wieś
tel. +48 33 8457204
www.parafiawstarejwsi.pl

Szlak Architektury Drewnianej

Drogowy szlak turystyczny prowadzi prowadzi do najcenniejszych drewnianych kościołów po polskiej stronie granicy. Przy wszystkich obiektach znajdują się tablice informacyjne, a dojazd do nich wskazują znaki drogowe.

Kościół pw. św. Wawrzyńca (Bielowicko)

Urokliwie położony kościółek – na jednym z grzbietów Pogórza Śląskiego, w centrum wsi Bielowicko – należy do najciekawszych w regionie. Jeszcze do niedawna uważano, że wzniesiono go na początku XVIII w., przeprowadzone badania przesunęły jednak datowanie aż o ponad 150 lat: na rok 1541. W bryle kościoła zwraca uwagę niewielka **wieża-dzwonnica**, która została wbudowana w nawę, a nie – jak to zwykle bywa w tego typu konstrukcjach – dostawiona do niej. Ściany świątyni obite są gontem, podobnie jak jej dach. Dzwonnicę wieńczy cebulasty hełm, również pokryty drewnianymi deseczkami. Kościół otaczają soboty.

Wnętrze jest skromne, ale bardzo interesujące. Zdobi je współczesna polichromia oraz XVIII-wieczne stacje Męki Pańskiej, nawiązujące stylistyką do sztuki ludowej. Najcenniejszym zabytkiem jest **ołtarz** – znajdujący się w nim

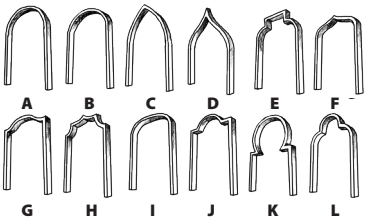

A – półkolisty
B – odcinkowy
C – ostry
D – „ośli grzbiet”
E – dwuramienny
F – Tudorów
G – wklęsłowypukły
H – kotarowy
I – koszowy
J – nadwieszony
K – podkowiasty
L – trójlistny

Rodzaje łuków architektonicznych

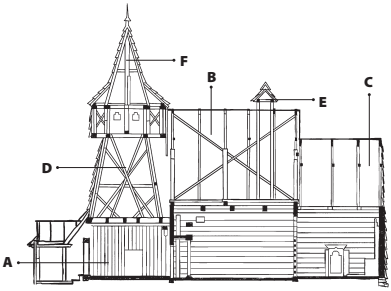

Przekrój świątyni drewnianej
A kruchta/przedsionek, B nawa, C prezbiterium, D wieża, E sygnaturka, F hełm

tryptyk pochodzi z czasów budowy kościoła, czyli z XVI w. Jego centralna część przedstawia scenę tzw. *Sacra Conversatione*, czyli Świętej Rozmowy, z postaciami Matki Bożej, św. Piotra i św. Wawrzyńca, patrona kościoła. Wzrok przykuwają piękna XVIII-wieczna **ambona** ze spiralnymi kolumienkami oraz unikalne rokokowe żyrandole, w całości wykonane z drewna.

Kościół pw. św. Wawrzyńca
Bielowicko 84
tel. +48 33 8154027
www.bielowicko.pl

Sanktuarium pw. św. Jakuba Starszego Apostoła (Szczyrk)

Drewniany kościółek pw. św. Jakuba Starszego Apostoła jest **najstarszą świątynią** w Szczyrku – został zbudowany pod koniec XVIII w. Stoi na niewielkim wzniesieniu, tuż nad główną drogą do Bielska-Białej, naprzeciw kompleksu skoczni narciarskich im. Beskidzkich Olimpijczyków. Do kościoła prowadzą drewniane schody, a na przykościelny teren wchodzi się przez malowniczą bramę. Sama świątynia jest w całości obita gontem. W masywnej wieży znajduje się **dzwon** z 1691 r. Warto zajrzeć do wnętrza – kolorowa polichromia, choć współczesna, ładnie komponuje się z późnobarokowym wyposażeniem.

Sanktuarium pw. św. Jakuba Starszego Apostoła
ul. Kolorowa 1, Szczyrk
tel. +48 33 8178429
www.bractwojakuboweszczyrk.pl/sanktuarium-sw-jakuba

Droga św. Jakuba

Przez Szczyrk przechodzi Beskidzka Droga Świętego Jakuba. To fragment znanego w Europie szlaku pielgrzymkowego – Camino de Santiago (camino w języku hiszpańskim oznacza drogę, natomiast Santiago to Jakub). Szlak jest oznakowany białą muszlą zdobioną czerwonym mieczo-krzyżem, umieszczoną na niebieskim tle.

Sakralna architektura murowana

Kościół pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny (Bestwina)

Dzieje bestwińskiego kościoła sięgają XVI w. – murowaną świątynię wzniesiono ok. 1575 r., zastępując wcześniejszą drewnianą, zbyt małą dla rozrastającej się parafii. Wnętrze kościoła to unikalne i niepowtarzalne połączenie różnych stylów: z jednej strony – bogaty **barokowy wystrój**, z drugiej – **renesansowe polichromie**, usytuowany za ołtarzem XVI-wieczny nagrobek Stanisława Myszkowskiego i jego żony Jadwigi z Tęczyńskich oraz krzyże apostolskie (tzw. zacheuszki) o kształcie charakterystycznym dla gotyku. Za najcenniejszy zabytek kościoła uchodzi ważący ponad pół tony **dzwon** zwany Królem

Chwały. Odlano go w 1504 r. Podczas II wojny światowej został zarekwirowany przez Niemców i wywieziony do Rzeszy w celu przetopienia na amunicję. Cudem uniknął zniszczenia. Wiele lat po wojnie udało się go odnaleźć, a w 2010 r. umieszczono go z powrotem w bestwińskim kościele.

Kościół pw. Wniebowzięcia NMP
ul. Plebańska 4, Bestwina
tel. +48 32 2157170
www.parafiabestwina.pl

Kościół pw. św. Katarzyny Aleksandryjskiej (Czechowice-Dziedzice)

XVIII-wieczny kościół pw. św. Katarzyny Aleksandryjskiej jest najstarszym i najcenniejszym zabytkiem Czechowic-Dziedzic. Świątynia zastąpiła drewniany kościółek, który groził zawaleniem. Co ciekawe, stara świątynia stała wewnątrz murów nowej aż do zakończenia budowy, kiedy ostatecznie ją rozebrano. Z zewnątrz kościół odznacza się **harmonijną prostotą** – niewielki korpus wieńczy wieża z baniastym hełmem. Nad portalem wejścia głównego znajduje się efektowny kartusz herbowy Kotulińskich, właścicieli Czechowic w XVII i XVIII w. Warto zajrzeć też do wnętrza świątyni – wyposażenie jest barokowe, z cennym ołtarzem i amboną.

Niegdyś kościół był otoczony cmentarzem. Jego pozostałością są zabytkowe **kamienne nagrobki**.

Kościół pw. św. Katarzyny Aleksandryjskiej
ul. Mikołaja Kopernika 42,
Czechowice-Dziedzice
tel. +48 32 2153151
www.swkatarzyna.org

Sanktuarium pw. Matki Bożej Królowej Polski „Na Górce” (Szczyrk)

W 1894 r. na tzw. Górce 12-letniej dziewczynce ukazała się Matka Boża. Objawienia trwały kilka miesięcy. Maryja prosiła o modlitwę, obiecując, że w miejscu widzeń wytryśnie cudowne źródło, nad którym należy wybudować sanktuarium. Najpierw wzniesiono drewnianą kaplicę, ale ta wkrótce okazała się zbyt mała dla licznie przybywających pielgrzymów.

Obecny kościół pochodzi z połowy XX w. W ołtarzu głównym umieszczono **obraz Matki Bożej** namalowany przez Stefana Justa na podstawie relacji z objawień. W pobliżu sanktuarium znajduje się **grota** z cudownym źródełkiem. Z placu przed kościołem roztacza się malownicza **panorama Szczyrku** i okolicznych szczytów. Na Górkę najłatwiej trafić, idąc niebieskim szlakiem turystycznym.

Sanktuarium pw. Matki Bożej Królowej Polski „Na Górce”
pl. Królowej Polski 1, Szczyrk (dojazd ulicami Wrzosową lub Wczasową)
tel. +48 33 8178515
www.szczyrk.sdb.org.pl

Inne kościoły murowane

Zwiedzając region, można zobaczyć także inne ciekawe kościoły, m.in. XVIII-wieczny kościół ewangelicko-augsburski w Jaworzu, o symetrycznej, regularnej sylwetce, w której dominuje wieża dostawiona nieco później; XVIII-wieczny kościół pw. św. Józefa w Zabrzegu; kościół pw. św. Jana Chrzciciela w Rudzicy z przełomu XVIII i XIX w.; XIX-wieczny kościół pw. Opatrzności Bożej w Ligocie; XIX-wieczny kościół pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Bronowie czy ładnie zaaranżowane XX-wieczne kościoły pw. św. Bartłomieja w Czańcu i pw. św. św. Szymona i Judy Tadeusza w Kozach.

Zamki i pałace

Pałac Habsburgów (Bestwina)

Historia bestwińskiego pałacu wiąże się z Habsburgami z Żywca, którzy na początku XIX w. nabyli wieś wraz z okolicą. Wkrótce potem książęca rodzina zbudowała tu pałac w stylu późnoklasycystycznym i założyła park. Rezydencja, nazywana przez okoliczną ludność zamkiem, została wzniesiona na planie kwadratu z wewnętrznym dziedzińcem. Początkowo Habsburgowie w niej nie mieszkali, mieściła się tu dyrekcja ich dóbr. Budynek przetrwał do naszych czasów prawie w niezmienionym kształcie. Szczególnie ładnie prezentuje się **elewacja frontowa** z kolumnowym portykiem. Obecnie w pałacu ma swoją siedzibę urząd gminy.

Pałac Habsburgów
ul. Krakowska 111, Bestwina

Pałac Kotulińskich (Czechowice-Dziedzice)

Rokokowa rezydencja nazywana jest pałacem Kotulińskich od nazwiska jej pierwszych właścicieli. Budowla powstała na początku XVIII stulecia, a ostatnio przywrócono jej dawny blask. W odrestaurowanych wnętrzach zachowano m.in. wspaniałe **sztukaterie**. Pałac otacza piękny zabytkowy park, którego ozdobą są **200-letnie lipy**. Ich konary przypominają kształtem kandelabry. Tę niezwykłą formę nadali drzewom XVIII-wieczni ogrodnicy. Obecnie pałac jest niedostępny dla zwiedzających.

Pałac Kotulińskich
ul. Zamkowa 2,
Czechowice-Dziedzice

Zespół zamkowy (Grodziec)

Położony na wzniesieniu, otoczony rozległym założeniem parkowym, grodziecki zamek jest **jednym z cenniejszych** tego typu obiektów na Śląsku. Jego początki sięgają XIV w. Drewniana strażnica strzegła wówczas w tym miejscu szlaku handlowego, prowadzącego z Krakowa przez Cieszyn w stronę Moraw i Czech. Murowany zamek zastąpił drewniany w XVI stuleciu. To, co oglądamy dziś, to efekt XIX-wiecznej przebudowy, podczas której

do starej bryły dostawiono kilka wież (łącznie jest ich aż siedem). W jednej z nich urządzono kaplicę. W zamkowych wnętrzach zachowały się kamienne schody, stropy z modrzewiowych belek, a także drewniane posadzki, portale i boazerie z XVII, XVIII i XIX w.

Zamek można obecnie oglądać tylko z zewnątrz, ale niedługo to się zmieni. Warto tu zajrzeć i pospacerować po zabytkowym parku. Można w nim odnaleźć **kaplicę grobową** baronów Zoblów, jednych z właścicieli grodzieckiego zamku, oraz zobaczyć pozostałości starego, XVI-wiecznego kościoła pw. św. Bartłomieja.

Zespół zamkowy
ul. Dworska 8, Grodziec

Zespół pałacowo-parkowy (Jaworze)

Budowę pałacu w Jaworzu rozpoczęto pod koniec XVIII w. Rezydencja, w której mieszkali właściciele Jaworza – ród Saint Genois, odznacza się zgrabną bryłą i ładnym portykiem z balkonem zdobiącym główne wejście. Jasne ściany urokliwie komponują się z zielenią parku. Obok znajdują się XVIII-wieczne oficyny, a nieco dalej budynek bramny. Sama brama zdobiona jest figurami puttów, które trzymają barwne tarcze herbowe. Pański zamek, jak zwano kiedyś pałac, nie jest udostępniony do zwiedzania, mieści się w nim młodzieżowy ośrodek wychowawczy.

Tężnia w Parku Zdrojowym w Jaworzu

Park Zdrojowy w Jaworzu

Jaworze było niegdyś modnym uzdrowiskiem, a jedną z pamiątek po kurorcie jest rozległy Park Zdrojowy, który otacza pałac. Miejsce świetnie nadaje się na niespieszną przechadzkę. Przy jednej z alejek spacerowiczów wita siedzący na ławeczce hrabia Maurycy Saint Genois, twórca uzdrowiska, a podczas wędrówki zacienionymi ścieżkami można podziwiać liczne stare, piękne drzewa. W parku zachowało się kilka zabytków tzw. małej architektury, m.in. kamienne mostki i XIX-wieczna amfora. Latem dużym powodzeniem cieszą się tężnia zdrojowa, rozległy staw oraz solankowa fontanna.

Zespół pałacowo-parkowy
ul. Pałacowa 1, Jaworze

Warto podejść do pobliskiego **kościoła pw. Opatrzności Bożej**, który został ufundowany przez ród Saint Genois. XIX-wieczna świątynia ma klasycystyczny wygląd, nawiązujący do architektury antycznej. Widać to zwłaszcza w centralnie usytuowanej wieży zdobionej kolumnami i piękną kopułą. Na przyległym do kościoła cmentarzu, w jego najstarszej części, tzw. hrabiowskiej ćwiartce, warto przystanąć przy nagrobkach byłych właścicieli Jaworza.

Chętni mogą wejść na pobliskie wzgórze zwane **Goruszką**. Szczyt zdobi XVIII-wieczna glorieta, czyli otwarta altanka podtrzymywana przez kolumny. Jak przed wiekami, tak i teraz można z niej podziwiać malownicze widoki.

Pałac Czeczów (Kozy)

Wyryta na jednej z belek konstrukcyjnych data „1705” wskazuje, że koziański pałac pamięta przełom XVII i XVIII stulecia. Ze szlacheckiego dworu niewiele się jednak ostało, a obecny kształt rezydencji, zwanej od nazwiska ostatnich właścicieli pałacem Czeczów, pochodzi z XIX w. Klasyczną, prostą bryłę zdobi od frontu balkon wsparty na filarach, od tyłu zaś – piękny półkolisty ryzalit. Wzrok przyciąga też dawna **kaplica** z wąskimi, smukłymi oknami. Pałac został odnowiony, mieści m.in. bibliotekę i izbę historyczną, a także salę koncertową. Warto zajrzeć do środka, by obejrzeć piękną **klatkę schodową** i odtworzony z pietyzmem wystrój.

Ozdobą przypałacowego parku jest 200-letni **platan**, który w 2012 r. wygrał konkurs na Drzewo Roku w Polsce, a w 2013 zajął 2. miejsce w plebiscycie na Europejskie Drzewo Roku. W tylnej części parku, zwanej salonem ogrodowym, można zobaczyć ziemną piwniczkę – dawną lodownię, czyli dworską spiżarnię. Atrakcją dla dzieci jest grabowy zielony labirynt.

Pałac Czeczów
ul. Krakowska 5, Kozy

Ruiny zamku Wołek

Na stokach Bujakowskiego Gronia w Beskidzie Małym można odnaleźć ruiny średniowiecznego zamku. Warownię zbudowano w połowie XIV w., należała wtedy do książąt oświęcimskich. Około 100 lat później zamek dostał się w ręce króla Kazimierza Jagiellończyka. Za jego władania dobrze prosperował, ale następni królowie już się nim nie interesowali, z czasem popadł więc w ruinę.

Obiekty techniki

Dawna papiernia habsburska (Czaniec)

Zabudowania nieczynnej już, dawnej papierni habsburskiej w Czańcu kryją ważny zabytek techniki – **turbinę Girarda**, ewenement na skalę światową. Tutejsza niewielka elektrownia wodna, ulokowana w ładnym ceglanym budynku, napędzała niegdyś maszyny fabryczne, a dziś produkuje prąd na potrzeby sieci energetycznej. Turbina została uruchomiona w 1880 r. i wciąż doskonale się spisuje. Jej wynalazcą był Philipp Girard, francuski emigrant pracujący w Królestwie Polskim.

Dawna papiernia habsburska
ul. Królewska 16, Czaniec

Zapora w Porąbce (Międzybrodzie Bialskie)

Obiekt wzbudza podziw nie tylko potęgą i rozmiarami, ale również, a może przede wszystkim, elegancką formą. Była to **pierwsza zapora** wodna wybudowana w Polsce, oddana do użytku w 1937 r. Plany jej budowy pojawiły się już na przełomie XIX i XX w. – powodzie powodowane przez Sołę na tych terenach pociągały za sobą katastrofalne skutki. Prace miały się rozpocząć w 1914 r., ale wybuch wojny odsunął je w czasie. Wrócono do nich po odzyskaniu przez Polskę niepodległości. W budowie zapory uczestniczyło 2,5 tys. robotników oraz kilkuset junaków. Wysokość obiektu wynosi 37 m, długość – 260 m. Utworzone przez zaporę Jezioro Międzybrodzkie zajmuje ok. 380 ha powierzchni, jego głębokość sięga 23 m. Spacer po koronie zapory pozwala podziwiać z jednej strony malowniczy krajobraz wody i schodzących do niej gór, z drugiej – betonowe sekcje przelewowe kolosa. Widok jest naprawdę imponujący. Co ciekawe, zapora miała swój mały, ale ważny udział w II wojnie światowej; na początku września 1939 r. wypuszczono ze zbiornika wodę, co opóźniło marsz wojsk niemieckich. Pozwoliło to wywieźć z Krakowa i ukryć skarby wawelskie.

Zapora w Porąbce (wbrew nazwie) znajduje się w Żarnówce Małej, części Międzybrodzia Bialskiego, przy drodze 948.

Niepokorna Soła

Soła, typowa górska rzeka, potrafi być nieprzewidywalna. Od stuleci powodowała olbrzymie szkody, zalewając domy, burząc mosty, porywając fragmenty linii kolejowej. Po otwarciu zapory w Porąbce powodzie zdarzały się rzadziej, ale nie zostały wyeliminowane. Przy wielkich wezbraniach rzeki Jezioro Międzybrodzkie nie było w stanie pomieścić wody spływającej z gór. Dopiero wybudowanie dwóch kolejnych zapór – w Tresnej i Czańcu – ujarzmiło Sołę.

Muzea, galerie i izby regionalne

Muzeum Juliana Fałata „Fałatówka” (Bystra)

Muzeum Juliana Fałata, jednego z najwybitniejszych polskich akwarelistów, mieści się w zabytkowej willi w Bystrej. Malarz, który uwielbiał górskie pejzaże, zbudował tu dom z pracownią. W 1910 r. wraz z żoną i dziećmi zamieszkał w nim na stałe. Widoki Beskidów i Bystrej pojawiły się w wielu jego pracach, a mieniące się odcieniami szarości i błękitu rozległe zimowe krajobrazy stały się jego wizytówką. Można się o tym przekonać, odwiedzając muzeum. Na ekspozycję składają się **obrazy i fotografie** artysty oraz **dokumenty** związane z życiem Fałata i jego rodziny. W jednym z pokoi zaaranżowano **pracownię** mistrza. Znajdują się w niej sztalugi, stolik na przybory malarskie i podróżna walizka, która towarzyszyła mu podczas niezliczonych wędrówek i wypraw plenerowych.

„Fałatówka”, filia Muzeum Historycznego w Bielsku-Białej
ul. Juliana Fałata 34, Bystra

Bystra w czasach Fałata

Na początku XX w., kiedy w Beskidy zawitał Julian Fałat, Bystra cieszyła się sporą popularnością. Dzięki korzystnemu dla zdrowia mikroklimatowi oraz wodom mineralnym miała nawet status uzdrowiska. Do tutejszego zakładu przyrodoleczniczego, przekształconego później w sanatorium, przyjeżdżało wiele znamienitych osób. Sama „Fałatówka" szybko stała się miejscem artystycznych spotkań i twórczych dysput. Odwiedzali ją m.in. Jacek Malczewski, Wojciech Kossak, Emil Zegadłowicz i Kornel Makuszyński.

Muzeum Fauny i Flory Morskiej i Śródlądowej (Jaworze)

Poznanie mieszkańców głębin mórz i oceanów w górskiej scenerii – to propozycja muzeum w Jaworzu. W częściowo przeszklonym budynku, którego kształt przypomina dziób okrętu, można podziwiać pływające w akwariach **egzotyczne ryby**, a wśród eksponatów wystawianych w gablotach znajdują się m.in. skamieliny, wypreparowane skorupiaki czy groźnie wyglądające rekiny i płaszczki. Odwiedzający to miejsce mogą się wybrać w **interaktywny rejs łódką** rybacką, a oryginalnego wystroju, nieczęsto spotykanego w muzeach, dopełniają wakacyjne rekwizyty – kosz plażowy, rozwieszony pod sufitem żagiel oraz wielobarwne tapety i poduszki zdobione morskimi motywami. Niedawno muzeum wzbogaciło się o nową motylarnię. W Jaworzu zobaczyć można kilkaset motyli tropikalnych i rodzimych, a zwiedzający poznają

różne fazy ich rozwoju, od larw po dorosłe okazy. Same motyle żyją krótko (ok. dwóch miesięcy), tak więc często motyle jednego rodzaju są zastępowane przez inne. Wokół odwiedzających to miejsce latają wielobarwne motyle różnych rozmiarów, scenerii dopełnia roślinność, zarówno krajowa, jak i egzotyczna, wśród niej palmy i bananowce. Znajdują się tam również inkubatory dla larw motyli oraz formikarium, czyli mrówkarium.

Muzeum Fauny i Flory Morskiej i Śródlądowej
ul. Wapienicka 10, Jaworze
www.muzeum.jaworze.pl

Muzeum Regionalne (Bestwina)

Muzeum prezentuje bogate **zbiory etnograficzne**, a ekspozycję podzielono na kilka działów. Zaciekawienie wzbudza przede wszystkim **wozownia**, w której można zobaczyć kolasę wyjazdową, czyli odświętny powóz, oraz szrombok – to znaczy sanie, a także sanki z kierownicą i staromodne narty. W muzealnym budynku wystawiane są dawne narzędzia rolnicze i sprzęty gospodarcze, a w izbie sakralnej – eksponaty ze starego bestwińskiego kościoła.

Do muzeum przynależy również pasieka słowiańska, czyli unikatowa ekspozycja prowadzonej w dawnych latach gospodarki pasiecznej, oraz powstały niedawno Park Miniatur, w którym można podziwiać

Przydrożne kapliczki, krzyże i świątki

Tereny powiatu bielskiego są bogate w drewniane kaplice i dzwonnice oraz przydrożne murowane kapliczki, krzyże i figury świętych. Wiele malutkich kapliczek zawieszonych na drzewach można również spotkać na górskich szlakach. Wykonywane przez okoliczną ludność, zdobione plastikowymi kwiatami, są świadectwem ich wiary i przywiązania do tradycji. Znacznie większe kapliczki domkowe, przypominające miniaturowe kościoły, stoją najczęściej przy lokalnych drogach i traktach komunikacyjnych. Dawniej, gdy nie każda wieś miała swoją świątynię, często odprawiano przy nich msze święte. W niektórych miejscach obyczaj ten przetrwał do dziś.

bestwińskie zabytki w odpowiednio mniejszej skali. W ogólnodostępnym parku znajdują się makiety dawnego pałacu Habsburgów, zwanego zamkiem, będącego obecnie siedzibą urzędu gminy (zob. s. 11), oraz kościołów w Bestwinie, Bestwince, Janowicach i Kaniowie.

Muzeum Regionalne im. ks. Zygmunta Bubaka
ul. Kościelna 57, Bestwina
tel. +48 32 2141587
www.muzeum.bestwina.pl

Izba regionalna (Czechowice-Dziedzice)

Ekspozycja regionalna w czechowickim domu kultury, choć powierzchniowo niewielka, jest niezwykle **różnorodna**. Oprócz typowych sprzętów gospodarczych i ludowych strojów, miniony świat przywołuje tu

Zamek Wilczków

W pobliżu pałacu Kotulińskich w Czechowicach--Dziedzicach znajdują się pozostałości po dworze Wilczków, który wzniesiono w XVI w. na miejscu średniowiecznego zameczku. Rezydencja spłonęła podczas wojny trzydziestoletniej w XVII stuleciu, została jednak odbudowana, a później przekształcona w spichlerz. Budowla przetrwała aż do lat 80. XX w., kiedy to kolejny pożar obrócił ją w ruinę. Podczas prowadzonych prac archeologicznych wydobyto XVI- i XVII-wieczne gwoździe oraz fragmenty kafli i naczyń ceramicznych, które można oglądać w czechowickiej izbie regionalnej.
Obecnie znajduje się tam Centrum Edukacji Ekologicznej.

wiele intrygujących przedmiotów, takich jak choćby maszyna do ręcznego wyrobu skarpet i pończoch czy pudełka po paście do butów i tytoniu opatrzone zabawnymi – z dzisiejszej perspektywy – hasłami reklamowymi. Niezwykle cenne są **modrzewiowe drzwi** ze starego kościoła pw. św. Katarzyny, który rozebrano na początku XVIII stulecia, oraz jeszcze starsze przedmioty, pamiętające XVI i XVII w., a pochodzące z ruin zamku Wilczków w Czechowicach-Dziedzicach (zob. ramka).

Izba regionalna
ul. Niepodległości 42, Czechowice-Dziedzice
tel. +48 32 2153285

Izba historyczna im. Adolfa Zubera (Kozy)

Koziańska izba może się pochwalić niezwykle cennym, **unikatowym eksponatem** – XVI-wiecznymi drzwiami, które zdobiły niegdyś miejscowy drewniany kościółek, nim zastąpiła go obecna, murowana świątynia. **Dzwi** wciąż pełnią swoją funkcję, tyle że teraz wchodzi się przez nie do jednej z sal ekspozycyjnych. Warto tu zajrzeć, choćby ze względu na wystrój wnętrz – izba mieści się na piętrze

Z miłości do regionu

Izby regionalne to prawdziwe skarbnice wiedzy o regionie i jego tradycjach. Gromadzi się w nich dawne sprzęty codziennego użytku, elementy wyposażenia wnętrz, narzędzia, jakimi posługiwano się w pracach gospodarskich, pamiątki historyczne, a także dzieła lokalnych artystów. Izby działają w wielu wsiach i miasteczkach. Warto je odwiedzać, ich zbiory mogą stać się źródłem interesujących odkryć.

pięknie odrestaurowanego **pałacu Czeczów** (s. 15). Na ekspozycję składają się z jednej strony XIX- i XX-wieczne sprzęty kuchenne, narzędzia rolnicze i stolarskie oraz przedmioty codziennego użytku dawnych mieszkańców Kóz, z drugiej – rzeźby, obrazy i meble z dawnego dworu. Jest tu również dział sakralny, w którym zgromadzono przedmioty związane z historią parafii, w tym cenne rzeźby pochodzące z okolicznych kapliczek.

Izba historyczna
ul. Krakowska 5, Kozy
tel. +48 33 8174109

Izba regionalna (Międzyrzecze Górne)

Izba, urządzona na piętrze drewnianej Chaty Międzyrzecze, eksponuje wiekowy, często unikalny sprzęt gospodarstwa domowego, stroje ludowe, instrumenty muzyczne, kolekcję żelazek z duszą, święte obrazy i wiele innych ciekawych przedmiotów. Zbiory te to w większości dary od mieszkańców wsi i jej okolic – rzeczy wyszperane na strychach, w piwnicach, komórkach i szopach, które w ten sposób zyskały drugie

życie. Chatę Międzyrzecze zbudowano współcześnie, odtworzono w niej jednak wnętrza **tradycyjnej wiejskiej chałupy**.

Izba regionalna, Chata Międzyrzecze
Międzyrzecze Górne 511
tel. +48 33 8155591

Rzeźby regionalne

Izba regionalna (Stara Wieś)

Izba mieści się w starej drewnianej szkole. Budynek pochodzi z XVIII w. i znajduje się tuż obok zabytkowego kościoła (zob. s. 5). Na starowiejską ekspozycję składają się meble i stroje ludowe oraz sprzęty gospodarstwa domowego. Pierwsze pomieszczenie urządzono na wzór izby

chłopskiej, a w drugim zgromadzono wyposażenie gospodarskie i rzemieślnicze. Przed budynkiem wystawiono kilka tradycyjnych uli pszczelich. Obiekt znajduje się na **Szlaku Architektury Drewnianej**. Jest dostępny dla zwiedzających po wcześniejszym zgłoszeniu telefonicznym.

Izba regionalna
ul. ks. Wojtyłki 1, Stara Wieś
tel. +48 33 8457402

Izba Regionalna „Stara Stolarnia" (Bystra)

„Stara Stolarnia" działa przy Gminnym Ośrodku Kultury w Bystrej. Obejmuje trzy pomieszczenia. W największym z nich można oglądać dawny sprzęt rolny i gospodarski oraz inne większe eksponaty. Organizowano tu również ciekawe pokazy i spotkania z żywą historią, jak chociażby warsztaty z kiszenia kapusty. W izbie tkackiej znajdują się krosna, a na prowadzonych tu zajęciach można się dowiedzieć, w jaki sposób powstawała wełna. Ciekawa jest także izba mieszkalna, w której zgromadzone są sprzęty gospodarstwa domowego, urządzona na

wzór dawnej chaty beskidzkiej. Można tu zobaczyć zabytkowy wózek dziecięcy, odświętne i codzienne stroje z regionu, drewniane naczynia, a także stare narty. Sprzęty zostały podarowane przez mieszkańców, poddane renowacji i przede wszystkim selekcji.

Izba Regionalna „Stara Stolarnia"
ul. Juliana Fałata 2G, 43-360 Bystra

Galeria Sztuki Regionalnej (Bystra)

Tuż obok „Starej Stolarni" funkcjonuje niewielka Galeria Sztuki Regionalnej. Galeria powstała z inicjatywy byłego wójta Mieczysława Rączki. Zgromadzono w niej prace beskidzkich (i nie tylko) artystów, takich jak: Stanisław Kwaśny, Kazimierz Pietraszko, Józef Hulka, Antoni Toborowicz, Krzysztof Kufel. Ekspozycję uzupełniają bibułkowe kwiaty Genowefy Cwajny, obrazy na szkle Anny Sznajder, grafiki, hafty, plastyka obrzędowa. Można tu również zobaczyć prace twórców młodego pokolenia, mieszkańców gminy Wilkowice, np. linoryty Mateusza Gębali z Mesznej. W galerii często organizowane są warsztaty rzeźbiarskie, warsztaty bibułkarskie czy plenery rzeźby w kamieniu i drewnie. Na pewno warto przy okazji wizyty w Bystrej zobaczyć unikatową, lokalną twórczość ludową.

Galeria Sztuki Regionalnej
ul. Juliana Fałata 2G, 43-360 Bystra

Galeria Pod Strachem Polnym Floriana Kohuta (Rudzica)

Niegdyś w rejonie Rudzicy, wsi położonej w gminie Jasienica, rosło wiele drzew czereśniowych. Przyciągały one chmary ptaków, które potrafiły w ciągu kilku dni wyjeść wszystkie owoce. By odstraszyć nieproszonych gości, niemal wszędzie stawiano tu strachy polne. Florian Kohut żył w ich otoczeniu przez wiele lat i tak je ukochał, że nie tylko stały się one tematem jego obrazów, ale też posłużyły za pretekst do otworzenia Galerii Pod Strachem Polnym. Można w niej oglądać dzieła artysty, który posługuje się różnymi technikami: od pasteli, poprzez akwarele, do obrazów olejnych, reprezentujących spójny, niepowtarzalny styl. Twórca, jak sam mówi, maluje „naturę z natury", a w jego pracach dostrzec można zarówno poetyczność, melancholię, zadumę, jak i często niepokój. Na zewnątrz stoi pokaźna ekspozycja różnorodnych polnych kukieł, które tak zrosły się z Rudzicą, że co roku w czerwcu odbywa się tu Święto Stracha Polnego. Ulicami przechodzi wówczas korowód strachów, spośród których wybierany jest najbardziej strojny i najciekawszy. W nagrodę dostaje on swoje miejsce w galerii.

Galeria Pod Strachem Polnym,
ul. Grabówka 108, 43-394 Rudzica

Atrakcje przyrodnicze

Dolina Górnej Wisły, Obszar Natura 2000

Powiat bielski to nie tylko góry, ale też pogórze, które malowniczo przecina Wisła, królowa polskich rzek. Warto poznać niezwykłe bogactwo przyrodnicze i krajobrazowe tych terenów. Jego wartość doceniono na forum międzynarodowym; fragment doliny Wisły w okolicy Czechowic-Dziedzic, wraz z przylegającymi do niej stawami hodowlanymi, został wpisany na listę Natura 2000 jako ostoja

wielu **cennych gatunków ptaków**. To miejsce to raj dla turystów, którzy lubią niespieszne wędrówki, połączone z podglądaniem dzikiej przyrody. Wiosną i jesienią można tu podziwiać liczne stada ptaków wędrownych, a latem – gatunki, które zakładają gniazda, w tym wyjątkowo rzadkiego **ślepowrona**. Stawy, w których od wieków hoduje się karpie, porasta ciekawa roślina – **kotewka orzech wodny**, na groblach rosną okazałe dęby, a wokół ciągną się piękne lasy dawnej puszczy.

Centrum Edukacji Ekologicznej w Czechowicach-Dziedzicach

W 2020 r. zakończono inwestycję, która miała na celu z jednej strony przywrócenie Doliny Potoku Czechowickiego naturze poprzez jej renaturalizację i likwidację skutków wieloletniej ingerencji człowieka w naturalne siedliska tutejszej flory i fauny, a z drugiej – udostępnienie jej zasobów mieszkańcom gminy, w sposób podkreślający jej naturalne walory, służący ich ochronie i zachowaniu. W historycznym centrum Czechowic, w otoczeniu najważniejszych i najstarszych zabytków kulturowych, architektonicznych i przyrodniczych miasta, powstało **Centrum Edukacji Ekologicznej**, które pełni funkcję centrum edukacyjno-przyrodniczego i turystycznego gminy i stanowi jej turystyczną wizytówkę.

Dolina św. Wendelina (Rudzica)

Doskonałym miejscem na krótki, urokliwy spacer jest dolina św. Wendelina. Niegdyś zwano ją Piekłem, ponieważ była ciemna i rzadko odwiedzana. Dziś prowadzi nią wygodny leśny dukt, pozostała jednak cicha i kameralna. Po niezbyt długiej wędrówce dochodzi się do zagubionej pośród drzew polany, na której znajdują się **kaplica** poświęcona św. Wendelinowi oraz **źródełko** z wodą o cudownych właściwościach. To jedyne miejsce kultu tego świętego w Polsce. Według przekazów św. Wendelin żył w VI w. i był synem jednego z królów z Wysp Brytyjskich. Zrezygnował jednak z bogactwa i osiadł w górskiej pustelni, a później został zakonnikiem. Dlaczego czci się go właśnie w tym miejscu, można przeczytać na tablicy umieszczonej przy kaplicy.

Aby dojechać do parkingu przy dolinie, należy skręcić z drogi Strumień – Rudzica w miejscu oznaczonym drogowskazem.

Kaplica św. Wendelina

Dolina potoku Jasionka

Nałęże to przysiółek rozległej wsi Jaworze. Jedną z wielu tutejszych atrakcji stanowi spacer doliną Jasionki. Niespieszna wędrówka wzdłuż potoku, pośród szumiącego wokół lasu, jest niezwykle przyjemna. Kto

Szklany szlak w Jaworzu

W XIX w. w Jaworzu istniała huta szkła. Szklany szlak powstał, by ją upamiętnić. Na początku trasy, w Jaworzu-Nałężu, ustawiono tablicę z opisem funkcjonowania huty wraz z jej makietą. Ścieżka, oznakowana niebieską literą S, prowadzi początkowo doliną Jasionki. Następnie wspina się na zbocze i biegnie ostro do góry, w otoczeniu lasu, w którym rosną okazałe, stare buki. Dojście do schroniska na Błatniej zajmuje ok. 2 godz.

lubi dłuższe wycieczki, powinien ruszyć stąd na Błatnią, malowniczy szczyt Beskidu Śląskiego. Z doliny prowadzą na niego **trzy szlaki**, w tym szklany (zob. ramka).

Pomnik przyrody Malinowska Skała

Ta sporych rozmiarów wychodnia skalna (13 m długości, 5 m wysokości) jest jednym z symboli Beskidu Śląskiego. Zdobi szczyt o tej samej nazwie i jest uznawana za osobliwość geologiczną. Budują ją tzw. **zlepieńce** z Malinowskiej Skały, które spotyka się tylko w Beskidzie Śląskim i to zaledwie w kilku miejscach. Na ścianach wychodni można zobaczyć interesujące formy wietrzenia, m.in. dość głęboką, okrągłą w zarysie niszę. W pobliżu wychodni przygotowano ławki; odpoczywając na nich, można podziwiać **panoramę okolicy**. Niegdyś szumiał tu las, ale z powodu usychania drzew, masowo zaatakowanych przez korniki i grzyby, trzeba było przeprowadzić wyręby. Dzięki temu rozciągające się stąd widoki są obecnie naprawdę rozległe.

Szlak na Malinowską Skałę

Na Malinowską Skałę prowadzi czerwony szlak z Przełęczy Salmopolskiej (1,5 godz.). Można też ze Szczyrku wjechać na

Skrzyczne kolejką linową i dojść stamtąd do wychodni zielonym szlakiem (1,5 godz.). Przy dobrej pogodzie ta ostatnia opcja to doskonała propozycja łatwej rodzinnej wycieczki. Z trasy można podziwiać malownicze krajobrazy.

Skrzyczne

Górujące nad Szczyrkiem Skrzyczne (1257 m n.p.m.) jest **najwyższym wzniesieniem** Beskidu Śląskiego. Szczyt jest tłumnie odwiedzany przez cały rok, zbiega się na nim wiele szlaków pieszych i rowerowych (również downhillowych). Rozciąga się stąd wspaniała panorama – z jednej strony widać masyw Klimczoka, Beskid Mały i Kotlinę Żywiecką, z drugiej – Babią Górę i Pilsko, a przy dobrej widoczności również Tatry. Na szczycie znajduje się bardzo popularne wśród turystów schronisko, jest też **platforma widokowa** i charakterystyczna 87-metrowa wieża przekaźnikowa. Z centrum Szczyrku na najwyższy szczyt Beskidu Śląskiego prowadzą szlaki niebieski i zielony (2,5 godz.).

Kolej linowa w Szczyrku

Schronisko na szczycie Skrzycznego

Na Skrzyczne ze Szczyrku można się dostać nowoczesną 4-osobową koleją linową. Wyciąg ma jedną stację przesiadkową. Pierwszy odcinek, ze Szczyrku na Jaworzynę, pokonuje się w ciągu 7 min. (długość 1592 m, różnica poziomów 406 m), drugi – z Jaworzyny na Skrzyczne, w ciągu 5 min. (długość 1181 m, różnica poziomów 296 m). Kolej jest czynna cały rok, można nią przewozić rowery. Bilety można wykupić na całą trasę lub tylko na jeden odcinek. Przy dolnej stacji znajduje się płatny parking.

Kolej linowa Skrzyczne
ul. Myśliwska 45, Szczyrk
www.skrzyczne.cos.pl

Pętla Szczyrkowska

Pętla Szczyrkowska to nowy produkt turystyczny Szczyrku. Po raz pierwszy w historii dwa największe ośrodki turystyczne działające w tej miejscowości wprowadziły wspólny letni karnet na gondolę i trzy koleje kanapowe.
Rodzinna trasa rekreacyjna Pętla Szczyrkowska to wspaniała przygoda, podczas której turyści pokonują prawie 6 km kolejkami górskimi, 2 km przez urokliwy Szczyrk i 2 km widokową granią – zdobywając najwyższy szczyt Beskidu Śląskiego – Skrzyczne oraz odwiedzając urokliwą restaurację w Beskidach, położoną na poziomie 1000 m n.p.m.

Jaskinie

Choć Beskidy nie kojarzą się ze skalnym krajobrazem, odkryto w nich wiele jaskiń. Żadnej jednak nie przystosowano do masowego ruchu turystycznego. Nic dziwnego – beskidzki podziemny świat nie przypomina tatrzańskiego czy jurajskiego. Otwory wejściowe są zazwyczaj bardzo wąskie i prowadzą pionowo w dół do ciasnych korytarzy, których zwiedzanie wymaga odpowiedniego ekwipunku. Lepiej nie planować eksploracji na własną rękę. Na zwiedzanie bardziej znanych jaskiń można wyruszyć z wykwalifikowanymi **grotołazami**, którzy zadbają o sprzęt i bezpieczeństwo. Zwiedzanie organizuje kilka firm, informacje o nich można znaleźć w internecie.

Ogrody do zwiedzania

Powiat bielski słynie z hodowli roślin ozdobnych. Z przepięknych założeń ogrodowych znane są zwłaszcza okolice **Wilamowic i Pisarzowic**. Znajduje się tu kilka gospodarstw szkółkarskich, które zaaranżowały własne ogrody i udostępniają je do zwiedzania. Każdy ma swoją specyfikę i niepowtarzalny charakter. Co roku organizowane są imprezy – Święto Kwitnącej Azalii (maj) i Babie Lato (wrzesień) – podczas których można nie tylko zwiedzić szkółki wraz z ogrodami i kolekcjami na co dzień niedostępnymi dla gości, ale też dowiedzieć się czegoś więcej o pielęgnacji roślin.

Ogród w Wilamowicach

Powiat rekreacyjnie i na sportowo

Turystyka piesza

Kolor bez znaczenia

Warto wiedzieć, że kolor szlaku nie oznacza jego trudności. Na czerwono znakowane są trasy główne, zazwyczaj prowadzące przez najwyższe wzniesienia i najciekawsze miejsca regionu, na niebiesko – dalekobieżne, na żółto – łącznikowe, na zielono – prowadzące do charakterystycznych miejsc, a na czarno – krótkie szlaki dojściowe.

Piękne tereny Beskidów stwarzają świetne warunki do uprawiania turystyki pieszej. Miłośnicy górskich wędrówek mają do wyboru kilkaset kilometrów dobrze oznakowanych **szlaków turystycznych**, do których dochodzą liczne **ścieżki dydaktyczne i spacerowe**. Pozwala to planować wycieczki według indywidualnych

Beskidzkie szlaki w zimowej szacie

Na szlaku

Dobre buty z antypoślizgową podeszwą to podstawa górskiego ekwipunku. Ruszając na szlaki, trzeba pamiętać o ciepłej odzieży i kurtce przeciwdeszczowej, nawet jeśli pogoda wydaje się doskonała. Do plecaka warto zapakować termos z herbatą i coś energetycznego na przekąskę. Nie można też zapomnieć o mapie.

potrzeb i kondycji fizycznej. Na turystów czekają w górach liczne, malowniczo położone **schroniska**.

Miejscowości powiatu bielskiego stanowią świetną bazę wypadową w Beskid Śląski i Mały. Na wędrówkę ku najwyższym szczytom tego pierwszego – Skrzycznemu, Klimczokowi i Błatniej – można wyruszyć ze Szczyrku, Bystrej czy Jaworza. Z Wilkowic wychodzą malownicze szlaki Beskidu Małego, prowadzące w rejon Magurki i Czupla, z Kóz natomiast można wybrać się na Hrobaczą Łąkę.

Coraz większą popularnością cieszą się marsze z kijkami, czyli **nordic walking**. Tereny leśne powiatu bielskiego są wręcz idealne do uprawiania tego typu aktywności.

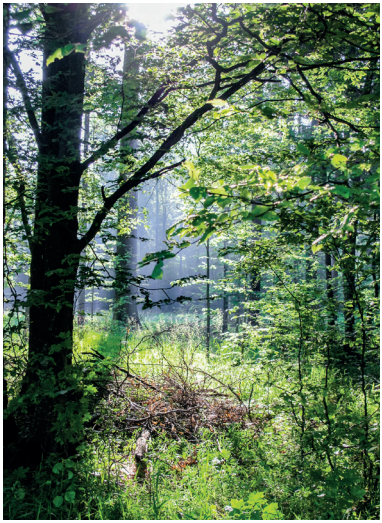

Beskidzkie lasy

Turystyka rowerowa

Zróżnicowany krajobraz powiatu bielskiego, od pagórkowatego po prawdziwie górski, spełni oczekiwania i mniej, i bardziej doświadczonych cyklistów. Miłośnicy jazdy na dwóch kółkach mają do dyspozycji **szlaki rowerowe** o łącznej długości niemal 300 km. Łatwiejsze trasy wytyczono w okolicach Buczkowic, Porąbki, Wilamowic i Czechowic-Dziedzic. Na rodzinną wycieczkę świetnie nadaje się 26-kilometrowy **Wilamowski Szlak Ogrodów**. Trasa w kształcie pętli prowadzi przez Pisarzowice, Hecznarowice, Wilamowice, Dankowice i Starą

Cyklomagistrala PL-SK

Międzynarodowa trasa, wiodąca z Bielska-Białej do Martina na Słowacji, przekraczająca granicę na przełęczy Glinka. Po stronie polskiej szlak liczy 63 km, po słowackiej – 100 km. Cyklomagistrala prowadzi malowniczo dolinami rzek: Białki, Żylicy, Soły i Ujsolanki, a następnie u podnóża najwyższego szczytu Beskidu Śląskiego – Skrzycznego, skąd roztaczają się widoki na Beskid Żywiecki i Beskid Mały oraz Kotlinę Żywiecką. Trasa jest przeznaczona dla rowerzystów doświadczonych w jeździe terenowej i mających dobrą kondycję. Po drodze trzeba pokonać kilka trudnych podjazdów.

Wieś. Większym wyzwaniem kondycyjnym i technicznym jest licząca 52 km **pętla dookoła Bielska-Białej**. Prawdziwi zapaleńcy górskiej jazdy powinni natomiast wybrać się do Szczyrku. Organizowane są tam znane crossy rowerowe, a **wyciąg na Skrzyczne** (zob. s. 33) jest przystosowany do przewozu rowerów.

Dla miłośników kolarstwa górskiego w Szczyrku powstał **Enduro Trails**. Jest to kompleks jednokierunkowych ścieżek rowerowych typu singletrack. Specjalnie wyprofilowane trasy, przebiegające z dala od pieszych szlaków,

Szczyrk Enduro Trails by Trek

stanowią świetne miejsce do aktywnego spędzania wolnego czasu. Zbudowane z myślą o bezpieczeństwie i dobrej zabawie ich użytkowników, zostały wytyczone drogami o odpowiednim nachyleniu, są na nich miejsca do wytracania prędkości oraz bandy ułatwiające pokonywanie ciasnych zakrętów. Trasy oznaczono różnymi kolorami, odpowiadającymi poziomowi trudności poszczególnych odcinków.

Sporty wodne i wędkowanie

Do spływów kajakowych i pontonowych przy odpowiednim stanie wód dobrze nadaje się **odcinek Soły za Czańcem**. Rzeka przecina tu Pogórze Śląskie i, łagodnie meandrując, uchodzi do Wisły w Oświęcimiu (kajak należy wodować poniżej zapory w Czańcu, na prawym brzegu). Warto również odwiedzić **Kaniów** – to jedno z zaledwie kilkunastu miejsc w kraju, w którym można poznać tajniki zespołowej gry **kajak-polo** i gdzie organizowane są mistrzostwa Polski w tej dyscyplinie.

Kajak-polo w Kaniowie

„Żwirownia" – Centrum Rekreacji i Sportów Wodnych w Kaniowie

Kilkanaście lat temu nikt nie wierzył, że niebezpieczne, napełnione wodą pokopalniane wyrobisko w Kaniowie, tzw. żwirownia, zamieni się atrakcyjny teren rekreacyjny. Dzięki zaangażowaniu lokalnych władz i lokalnej społeczności powstało tu Centrum Rekreacji i Sportów Wodnych, które przyciąga zarówno mieszkańców, jak i turystów. Na terenie żwirowni utworzono basen z podwieszanym dnem, boiska do piłki siatkowej, plac zabaw, miejsce na pole kempingowe, ścieżki spacerowe, zaplecze sanitarne z prysznicami, a co najważniejsze – boiska do gry w kajak-polo. Tym sposobem Kaniów stał się ważnym ośrodkiem kajakpolistów w kraju.

Powiat bielski słynie z licznych stawów, na niektórych można wędkować. Za dobre łowiska uchodzą m.in. **Stawy Kobiernickie**. Należy pamiętać, że wędkowanie wymaga wniesienia odpowiedniej opłaty do Polskiego Związku Wędkarskiego.

Sporty powietrzne

Loty szybowcem i na paralotni cieszą się coraz większą popularnością, także wśród amatorów. Ci ostatni mogą poznać uroki swobodnego szybowania ponad górami, wykupując **lot widokowy szybowcem** lub na **paralotni w tandemie** z instruktorem. I jeden, i drugi dostarcza niezapomnianych wrażeń, choć nie trwa długo, zwykle ok. kwadransa, i nie należy do tanich. Doświadczeni piloci i instruktorzy zapewniają bezpieczeństwo podczas takiej eskapady.

Mekką paralotniarzy jest **Skrzyczne**, najwyższy szczyt Beskidu Śląskiego. Rozgrywane są tu m.in. Paralotniowe Mistrzostwa Polski oraz zawody Polskiej Ligi Paralotniowej. Podczas tych imprez można wykonać lot w tandemie z doświadczonym paralotniarzem i podziwiać z góry piękno beskidzkiego krajobrazu. Przez cały rok, przy sprzyjających warunkach pogodowych, loty tandemowe ze Skrzycznego mają w ofercie szkoły i centra paralotniowe.

Sporty zimowe

Zimą Beskidy stają się popularnym celem wypraw **skitourowych**. Wędrówka na nartach od schroniska do schroniska to niezapomniana przygoda, ale równie dużo satysfakcji daje kilkugodzinna wycieczka przez leśne dukty i polany w zimowej krasie. Do tego typu rekreacji świetnie nadają się **szlaki**

Narciarze na szczycie Skrzycznego

narciarskie. Są one oznaczane podobnie jak piesze, tylko że mają pomarańczowe paski zewnętrzne zamiast białych. Wybierając się w góry z nartami skitourowymi, warto szukać tras z długimi zjazdami, unikając jednocześnie szlaków biegnących po wyrównanych grzbietach. W Beskidach coś dla siebie znajdą także pasjonaci **nart biegowych**. Na Magurce Wilkowickiej w Beskidzie Małym zimą zakładane są ślady dla biegówek na ponad 3,5-kilometrowej pętli. Trasa biegnie po malowniczo położonych polanach oraz wzdłuż dróg prowadzących grzbietem pasma. Narty można wypożyczyć na miejscu, w schronisku.

Ośrodki narciarskie

Ze względu na swoje atrakcyjne położenie, walory turystyczne i największą w Polsce liczbę tras narciarskich Szczyrk słusznie nazywany jest zimową stolicą Polski. Narciarze mogą korzystać z wielu kilometrów tras zjazdowych o różnych stopniach trudności – od bardzo łatwych

Zima w Beskidach

Białe szaleństwo w Beskidach

po trudne. Większość z nich jest sztucznie naśnieżana i oświetlona. Spośród najważniejszych ośrodków narciarskich w Szczyrku warto wymienić Ośrodek Przygotowań Olimpijskich Centralnego Ośrodka Sportu, Szczyrk Mountain Resort oraz nowopowstały Beskid Sport Arena. Ponadto na terenie Szczyrku działa wiele mniejszych wyciągów, które są zlokalizowane na stokach w Salmopolu, Białej i w centrum. Amatorzy sportów zimowych znajdą tu także tor curlingowy w Czyrnej, profesjonalną trasę narciarstwa biegowego o długości 1,85 km (latem pełni ona funkcję crossowego toru rowerowego) oraz tor saneczkowy „Tatrabob" w Szczyrku-Biłej. Inną atrakcją dla miłośników śnieżnego szaleństwa jest jeden z największych snowparków w Polsce – Snowpark „Juliany re'Burn".

Ponadto trzy największe ośrodki narciarskie w Szczyrku (BSA, COS, SMR) umożliwiają zakup wspólnego Skipassu, dzięki czemu można bardzo łatwo przemieszczać się między wyciągami. Uruchomione zostały również darmowe SkiBusy oraz kultowe après-ski.

Skocznie narciarskie Skalite

Na stoku wzniesienia Skalite w Szczyrku znajduje się kompleks skoczni im. Beskidzkich Olimpijczyków – pierwsza powstała przed II wojną światową, kolejne dwie na początku XXI w. Skocznie pokryte są igelitem, czyli sztucznym tworzywem pozwalającym uprawiać skoki, gdy nie ma śniegu. Zeskok przerzucono nad potokiem Żylica. Na obiekcie odbywają się zawody o randze krajowej i międzynarodowej. Chętni mogą się przejść małą uliczką obok trybun, aby przyjrzeć się im z bliska.

Powiat w 7 dni

Na odkrywanie atrakcji regionu warto przeznaczyć siedem dni. Wystarczy wówczas czasu na podziwianie zabytków, wycieczki przyrodnicze i zapoznanie się z innymi atrakcjami turystycznymi regionu. Zwiedzanie powiatu bielskiego można **zacząć od Czechowic-Dziedzic** i ciekawego XVIII-wiecznego kościoła pw. św. Katarzyny Aleksandryjskiej (s. 9). Niezwykle interesująca, murowana świątynia pw. Wniebowzięcia Najświętrzej Maryi Panny wznosi się w pobliskiej **Bestwinie** (s. 8). Przy okazji warto odwiedzić **Muzeum Regionalne** (s. 20) oraz znajdujący się za nim Park Miniatur wraz z pasieką pszczelarską. Można również wybrać się na spacer w okolice malowniczych stawów bestwińskich, ostoi wielu cennych gatunków ptaków. Będąc w okolicy, nie można pominąć **Starej Wsi**. Znajduje się tam niezwykłej urody drewniany kościółek (s. 5). Jego zwiedzanie warto połączyć z wizytą w izbie regionalnej (s. 24).

Wiele miejscowości leżących **u podnóży Beskidów** słynęło z tradycji przemysłowych. Dziś przypominają o tym zabytki techniki. Jednym z nich jest dawna papiernia habsburska w Czańcu (s. 16). Podziw wzbudza zapora w Porąbce (s. 17). W jej pobliżu, na jednym z okolicznych wzgórz, można odnaleźć ruiny zamku Wołek (s. 15). Niedaleko znajduje się też ładnie odnowiony pałac w Kozach (s. 15).

Tradycyjne góralskie stroje

Porąbka z lotu ptaka, duet z dronem

Co najmniej dwa dni trzeba przeznaczyć na poznawanie **okolic Szczyrku**. Tutejsi górale, którzy słynęli z talentu do ciesielstwa, wznosili nie tylko piękne domy, ale też wspaniałe drewniane kościoły. Jednym z nich jest szczyrkowski kościółek pw. św. Jakuba Starszego Apostoła (s. 7). Warto wjechać koleją linową na Skrzyczne (s. 32), aby obejrzeć panoramę okolicy z najwyższego szczytu Beskidu Śląskiego. Będąc na Skrzycznem, warto przejść się dalej „Pętlą Szczyrkowską" w stronę Zbójnickiej Kopy, a następnie pieszo bądź kolejną kolejką linową dotrzeć do Hali Skrzyczeńskiej, gdzie znajduje się kolej gondolowa. Niedaleko Szczyrku, w Bystrej, znanym i ciekawym miejscem jest „Fałatówka" (s. 18) oraz Izba Regionalna „Stara Stolarnia" (s. 25).

Do spacerów i odpoczynku na łonie natury zachęcają **okolice Jaworza**. Tutejszy rozległy park zdrojowy (s. 14) to przyjemne miejsce na przechadzkę pośród drzew wydzielających lecznicze olejki eteryczne. Malownicza miejscowość miała niegdyś status uzdrowiska, a nawiązaniem do tych czasów jest tężnia solankowa. Z Jaworza-Nałęża można wyruszyć na Błatnią, jeden z wielu malowniczych szczytów Beskidu Śląskiego.

Urokliwe miejsca i ciekawe zabytki zapewniają również **okolice Jasienicy**. W Bielowicku można podziwiać perłę drewnianej architektury – kościół pw. św. Wawrzyńca (s. 6), a w Grodźcu zobaczyć zamek (s. 12) otoczony założeniem parkowym. Kto szuka ciszy i spokoju, powinien odwiedzić malowniczą i nieco tajemniczą dolinę św. Wendelina w Rudzicy (s. 30).

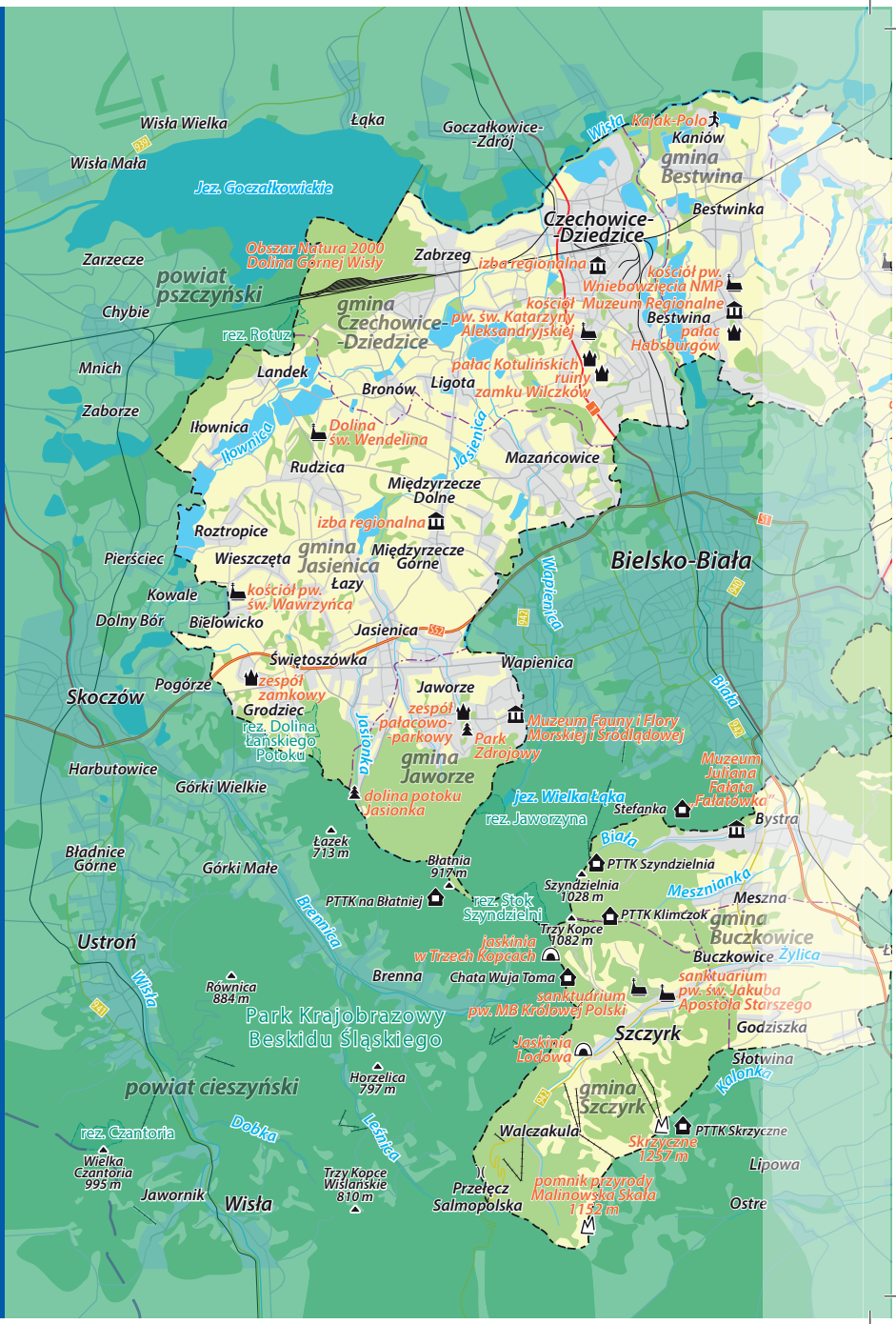
Wisła Wielka
Łąka
Goczałkowice-Zdrój
Wisła
Kajak-Polo
Kaniów
gmina Bestwina
Wisła Mała
Jez. Goczałkowickie
Bestwinka
Czechowice-Dziedzice
Obszar Natura 2000 Dolina Górnej Wisły
Zabrzeg
izba regionalna
kościół pw. Wniebowzięcia NMP
Zarzecze
powiat pszczyński
kościół pw. św. Katarzyny Aleksandryjskiej
Muzeum Regionalne
Bestwina
pałac Habsburgów
Chybie
gmina Czechowice-Dziedzice
rez. Rotuz
Mnich
Landek
pałac Kotulińskich
ruiny zamku Wilczków
Bronów
Ligota
Zaborze
Iłownica
Dolina św. Wendelina
Jasienica
Mazańcowice
Rudzica
Międzyrzecze Dolne
Roztropice
izba regionalna
Pierściec
Wieszczęta
gmina Jasienica
Międzyrzecze Górne
Bielsko-Biała
Kowale
Łazy
kościół pw. św. Wawrzyńca
Dolny Bór
Bielowicko
Jasienica
Wapienica
Świętoszówka
Wapienica
Pogórze
zespół zamkowy
Skoczów
Grodziec
Jaworze
zespół pałacowo-parkowy
Muzeum Fauny i Flory Morskiej i Śródlądowej
rez. Dolina Łańskiego Potoku
Jasiołka
Park Zdrojowy
Biała
gmina Jaworze
Muzeum Juliana Fałata "Fałatówka"
Harbutowice
Górki Wielkie
dolina potoku Jasionka
Jez. Wielka Łąka
Stefanka
rez. Jaworzyna
Bystra
Łążek 713 m
Biała
Błądnice Górne
Górki Małe
Błatnia 917 m
PTTK Szyndzielnia
Szyndzielnia 1028 m
Meszniańka
PTTK na Błatniej
rez. Stok Szyndzielni
PTTK Klimczok
Mesznia
Brennica
Trzy Kopce 1082 m
gmina Buczkowice
Ustroń
Jaskinia w Trzech Kopcach
Buczkowice
Żylica
Wisła
Brenna
Chata Wuja Toma
sanktuarium pw. św. Jakuba Apostoła Starszego
Równica 884 m
sanktuarium pw. MB Królowej Polski
Park Krajobrazowy Beskidu Śląskiego
Szczyrk
Godziszka
Jaskinia Lodowa
Słotwina
Horzelica 797 m
Kolonka
powiat cieszyński
gmina Szczyrk
Dobka
Leśnica
rez. Czantoria
Walczakula
PTTK Skrzyczne
Skrzyczne 1257 m
Wielka Czantoria 995 m
Lipowa
Trzy Kopce Wiślańskie 810 m
Przełęcz Salmopolska
pomnik przyrody Malinowska Skała 1152 m
Jawornik
Wisła
Ostre